TASAVVUF İLE ŞİİLİK ARASINDAKİ BAĞ (1)

İslâm'ın ilk asrında Araplar arasında tasavvuf diye bir olayın bulunmadığı, böyle bir şeyin ikinci asrın ortalarına doğru başladığı ve ilk temsilcil erinin acemler olduğu bir gerçektir. Nitekim İslâm tarihinde tasavvuf akımının bariz temsilcil eri olan mesela Kuşeyri, Kelabazi, Suhreverd i, Gazali, Bistami, et-Tûsi, Tebrizi, Celaleddi n-i Rûmi ve Muhasibi gibi kişiler de acem (İranlı) olduğu bir vakıadır. Bu da ister istemez tasavvufu n şiilikle bağlantısı meselesin i gündeme getirmekt edir. Bunu aydınlığa kavuşturmak için tasavvuf ile şiilik arasındaki bağla ilgili bilgileri Abdurrahm an Abdulhali k'in kitabından buraya almayı uygun gördük.

ŞİİLİKLE TASAVVUFU N ORTAK YÖNLERİ (2)

Tasavvuf akımlarına ve Şia mezhebini n gerçeklerine vakıf olan bir insan ikisinin yaklaşık olarak aynı kaynaktan kaynaklan dığına, neticede aynı gayeyi güttüklerine ve her iki taraf mensuplarının taşıdığı inanç ve hükümlerin genelde ortak olduğuna şahit olur. İşte bunlardan bazıları:

a- Özel ilimler iddiası:

Şia'nın diğer müslümanlardan farklı olduğunu iddia ettiği şeylerin başında kendileri ne mahsus ve diğer insanlard a bulunmıyan birtakım ilimlere sahip olduklarını söylemeleri gelmekted ir. Bu ilimleri bazan Hz. Ali'ye nisbet ederler. Çünkü onlara göre Hz. Ali dinin sırlarına sahiptir ve diğer müslümanlara açmadığı bilgileri Hz. Peygamber ona açmıştır. Bazan Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin çocukları imamların ilimlerin e sahip olduklarını, bu imamların gaybı bildikler ini, hata ve unutmakta n masum bulundukl arını, İslâm'ı imamların yolu dışında kimsenin anlıyamayacağını, Kur'ân sırlarının ve din hakikatin in sadece imamlarda bulunduğunu iddia ederler. Bazan da "Fatıma Kur'ân'ı" adını verdikler i özel bir Kur'ân'a sahip bulundukl arını ve bunun müslümanların elindeki Kur'ân'ın üç katı kadar olduğunu (1), bugün müslümanların elinde bulunan Kur'ân'dan onda bir tek harfin bulunmadığını ileri sürerler. Bazan da bütün ilimlerin içinde yazıldığını iddia ettikleri bir deri olan Cefr'e (2) sahip olduklarını iddia ederler.

Bazan da sadece kendileri nin sahip olduğu ve başka hiçbir kimsede bulunmıyan dini bilgilere sahip olduklarını iddia ettikleri gibi, Kur'ân âyetlerinin gerçek tefsirine kendileri nin sahip olduklarını söylerler. Hatta yüce Allah'ın Hz. Muhammed'i tenzil (Kur'ân harfleri) ile Hz. Ali'yi de te'vil (yani tefsir) ile gönderdiğini ileri sürerler. (3) Tasavvufçular da aynı yolu izlemişlerdir. Başka insanlara karşı övündükleri ve dillerine doladıkları şeylerin başında, ancak kendileri nin muttali oldukları ve tarikata mensup olmıyan başka insanların elde edemiyeceği ledunnî birtakım bilgilere sahip olduklarını iddia etmeleri

gelir. Diğer müslümanların, hatta ilimleri yanında bizzat peygamber lerin ilimlerin i hor görürler. Mesela meşhurlarından Ebu Yezid el-Bistami şöyle diyor: "Peygamber lerin sahilinde bekledikl eri bir denize daldık." Yine şöyle devam ediyor:
"İlminizi ölülerden aldınız, biz ise ilmimizi ölmiyen diri (Allah)'dan aldık. Biriniz, falan bize filandan nakletti, der. Hani falan filan derseniz, öldü derler. Biz ise kalbim bana rabbimden nakletti, deriz." (1)
Bu şekilde tasavvufçular kendileri nin keşf ve ledunni ilim sahibi olduklarını, peşlerinden gidenleri n onlardan alıp yararlandığını iddia ederler. Hatta şeyhten ledunni ilmi alması için müridin kalbini şeyhin kalbine bağladıklarını, şeyhin de ledunni ilimleri Rasûlullah'tan alması için müridin kalbini Rasûlullah'a bağladığını söylerler. (2)
Tasavvufçular, Kur'ân ve hadisin batınî tevilleri ni özel ilimlerin in kaynağı yapmışlardır. Çünkü bazan bu te'vili Allah'tan aldıklarını, bazan melekten aldıklarını, bazan da ilham olduğunu iddia ederler. Aynı şekilde batın ilimlerin i Kur'ân'daki mukattaa harflerin sırlarını bilmeye, yahut Hızır'dan almaya, hatta bazan doğrudan doğruya levhi mahfuzdan telakki etmeye nisbet ederler.
Şia da imamları için aynı şeyleri iddia etmiştir. Onların gaybı bildikler ini, bilgileri dışında bir yaprak bile düşmediğini, ezelden ebede kadar bütün olayların bilgileri dahilinde meydana geldiğini iddia ederler. Tasavvufçular da aynı şeyleri kendileri için söylerler. Aktab ve Ebdal'in görevlerinin başında da bunların geldiği bilinmekt edir.
Bu şekilde batın İlmi konusunda Şia akidesi ile tasavvuf akidesi ortak olmakta, hatta ....?..... .....
Şia'nın ....?..... ..... Onun için unutmaz ve hata etmezler. Hak ederek, vehbi, ihtisas ve ictiba yolu ile elde ederek Allah nezdinde makamlara sahiptirl er.
Bu imamlar hakkında aşırılığa giderek bütün anlamlarıyla ilah kelimesin in taşıdığı mânâda ilahlar ve rabler sayarlar. Kainatın bütün zerreleri nde tasarruf ederler, diledikle rini cennete, diledikle rini de cehenneme sokarlar. İsmailiyye ve Nusayriyy e'de olduğu gibi kimi Rafiziler Allah'ın ruhunun imamlara hulul ettiğini söylerler. Kimileri de onların mertebesi ni peygamber ler ve bütün melekleri n mertebesi nden üstün tutarlar. Mesela kitabında Humeyni şöyle der:
"İmamlarımız öyle bir makamdadırlar ki ona ne mukarreb melek ne de gönderilen peygamber ulaşabilir. İmamlar bu kainat hakkında kararlar verirler." (1)
Aynı inançları tasavvufçular almış ve veli dedikleri kişiler hakkında kullanmışlardır. Rafiziler imamlara uluhiyyet ve rububiyye t sıfatlarını giydirdiği gibi tasavvufçular da veli olduklarını iddia ettikleri kişilere uluhiyyet ve rububiyye t sıfatlarını giydirmişlerdir.
Tepeden tırnağa kadar kainatta tasarruf ettikleri ni, gaybı tümüyle bildikler ini, dünya işlerinden büyük küçük herşeyin bilgi ve iradeleri dahilinde olduğunu, makamlarına melekler ve peygamber lerin

ulaşamadığını, aleminde Allah'ın vekilleri ve yaratıklarının işlerinde tasarruf sahibi oldukları, diledikle rini ateşe ve diledikle rini de cennete soktuklarını kabul ederler. (2)
Rafiziler, imamet makamından sonra gelen ve onların vekilleri olan nakipler makamını kabul etmişlerse, tasavvufçular aynı inancı alarak veliyyi a'zam makamını kabul etmiş ve ona ğavs, kutup adını vermişlerdir. Bunu da üç kutup izler, onları da yedi ebdal, onları da yetmiş nuceba' izler ve bu silsile böyle devam eder. Bütün bunları şianın imam ve velileri için yaptıkları tertipten almışlardır. Bu şekilde imamet konusunda Şii itikad ile velayet konusunda tasavvufu inanç aynı çizgide birleşmektedir.
Mukaddime'sinde İbn Haldun şöyle der: "Keşf ve duyarlar ötesinden söz eden müteahhir tasavvufçular bu işe çok dalmışlardır. Birçoğu hulul inancına sapmış ve duyular ötesi işlerde buna dalmışlardır. Yine birçokları hulul ve vahdet (vahdeti vücud) inancına gitmiştir. el-Makamat kitabında el-Herevi'nin yaptığı gibi, bu işlerle sayfalar doldurmuşlardır. İbn Arabi, İbn Seb'in ve onun talebesi İbn Ebi Vâsıl, sonra İbn el-Afif, İbn el-Farid ve en-Necm el-İsrailî kasideler inde onları izlemişlerdir. Bunların selefi (eskileri) de hulul ve imamların ilahlığına inanan müteahhir Rafiziler'den İsmailiyye (batınıyye) mensuplarına karışmışlardır. Her iki mezhep birbirine karışmış, sözleri ve inançları birbirine benzemiştir. Tasavvufçuların sözlerinde kutup inancı ortaya çıkmıştır ki ariflerin başı anlamındadır. Ölünceye kadar marifette kimsenin ona denk olamıyacağını iddi aderler. Ölünce makamına irfan ehlinden biri varis olur. İbn Sina İşarât kitabının tasavvuf bölümünde buna işaret etmiş ve şöyle demiştir: "Hak (Allah) öyle yücedir ki şeriatı ancak bir kişiye olur ve ona ancak bu bir kişiden sonra gelen bir kişi muttali olur." (Yani şeriatta söz sahibi herkes değil, bir kişi olur ve bu da imamın kendisidi r.) Halbuki böyle bir söz ne akli bir delile, ne de şerî bir hüccete dayanır. Sadece ileri sürülen bir iddia ve lafızdır. Bu inanç Rafiziler'in, imamların verasetle olacaklarına dair inançlarının aynısıdır. Bu zümrenin Rafiziler'in inançlarını nasıl çaldıklarını ve benimsedi klerini görüyorsunuz. Sonra Şia'nın nakipler hakkındaki inancı gibi kutuptan sonra sıra ile ebdalın olduğunu söylüyorlar. Hatta tarikatla rına ve inançlarına temel yapmak için tasavvuf hırkasını Hz. Ali'ye giydirmel eri de bunun içindir. Yoksa ashab arasında Hz. Ali'nin elbisede veya şahıslarda kendine mahsus ne bir mezhebi, ne de bir tarikatı olmuştur. Belki Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer insanlar arasında Rasûlullah'tan sonra en zahid ve abid kişilerdir. Dinde de sadece kendileri ne mahsus ve onlardan nakledile n hiçbir şey yoktur. Aksine bütün ashap dindarlıkta, zühd ve mücehedede örnektir.
İsmailiyye fırkasının imamet konusunda ki inançları ortaya çıkınca, Irak'ta tasavvufçular bunu onlardan iktibas ederek zahir ile batın arasında denge şeklinde kabul etmiş, imameti de ahlakta ve şeriata bağlılıkta yarışma saymışlardır. Şeriatta ihtilaf meydana gelmemesi

(1) için bunu ayrı mütalaa etmişlerdir. Allah marifetin i öğretmesi için de kutup inancını kabul etmişlerdir. Çünkü kutup ariflerin başıdır. Zahirde onu imama benzetmiş ve batında onun ayarında sayarak bu yetkiyi ona tanımışlardır.
Marifetin ekseni saydıkları için ona kutup adını vermişlerdir. Benzerliğin tam olması için Şia'daki nakiplere paralel; tasavvufçular ebdali kabul etmişlerdir. El-Fatımî konusunda söyledikleri ve önceki tasavvufçuların hakkında müsbet veya menfi bir sözü bulunmadığı halde, kitaplarını onun hakkında doldurmal arı bunun şahididir. Bütün bunları Şia'dan, Rafiziler'den ve kitaplarındaki bilgilerd en almışlardır." (2)
Bu şekilde İbn Haldun gizli ilim, velayet mertebele ri, hulul ve ittihad konusunda Şia ile tasavvufu n benzerliğini kaydetmek tedir.
Dr. Mustafa Kamil eş-Şeybi "es-Sılatu Beyne't-Tasavvuf ve't-Teşeyyu'" kitabında şöyle devam ediyor: Tasavvufa ismaili başka bir inanç daha girmiştir. O da nukaba (nakipler) inancıdır. Bunlar on iki adamdır. Huccece (huccetler) diye adlandırılır. İmamın varlığı veya yokluğunda daveti yayarlar. Bunlar mukaddest ir ve sayıları sabittir. Bir zincirde yedi imamın sayısını destekled iği gibi alemin doğal yapısı da onları desteklem ektedir.
El-Makrizi, iddialarına göre, bunların yeryüzüne dağıldıklarını ve yeryüzünü bunların idare ettiğini, sayılarının daima on iki olduğunu belirtir. (1) Bu şekilde ilimde, davette ve ilahi destekte hüccet (ebdal) imama ortaktır.
Ebdal ve kutup inancı buradan tasavvufa girmiştir. İşte İbn Arabi, Futuhatı Mekkiye'de İsmailiyye hakkında Makrizi'nin söylediğinin aynısını tasavvufçu olarak söylüyor. Mesela nakipler hakkında "Her zaman on iki nakiptirl er. On iki burç sayısınca ne azalır, ne artarlar" (2) diyor.
Tasavvufçuların kutsal saydıkları bu makamları İsmailiyye mezhebind en aldığını göstermeye İbn Arabi'nin tek bu sözü yeterlidi r.
Daha önce İbn Teymiyye, tasavvufçuların bu terimleri ve isimleri İsmailiyye mezhebind en aldıklarını belirtere k bu isimlerin Rasûlullah'tan gelen isimler olmadığını söyler. İbn Haldun da, bilhassa İbn Arabi olmak üzere İbn Kıssî, Abdulhak İbn Sebîn ve onun öğrencisi İbn Ebi Vasıl gibi tasavvufçuların kutup, ebdal ve nakipler inancını İsmailiyye fırkasından aldıklarını belirtir. (3)
c- Dinin zahiri ve batını vardır inancı:
Dinin bir zahiri bir de batını olduğu konusunda Şia ile tasavvufçuların inancı aynıdır. Zahir, avam halkın nasların zahirinde n hemen anladığı manadır. Batın ise, naslardan kastedile n ve hakiki ilim kabul edilendir ki, onu da ancak imamlar ve veliler bilir. Mesela Allah'ın "Namazı kılınız ve zekatı veriniz" sözündeki zekattan maksat, seri ölçü ve şartları belirtile n zekatı mallarınızdan verinizdi r. Âyetin zahiri anlamı budur.
Ama Şia ve tasavvufçular Kur'ân ve hadisin zahirinde n avam halkın

(Şii ve tasavvufçu olmıyan diğer müslümanların) anladığı mananın imamları ve velileri ilzam edemiyeceği, çünkü imam ve velilere kastedile n manaların nazil olduğu inancındadır. Zaten Şia Muhammed'in Kur'ân'ın lafzını, Ali'nin ise tefsirini getirdiğini söylemektedir. Ondan sonra da Kur'ân'ın manasını ancak imamların bildiğini iddia ederler. Bunu mantıklı göstermek için de Kur'ân'ın bir zahiri, bir de batını olduğunu, zahirini avamın, batın manasını ise ancak imamların ve velilerin bildiğini söylerler. Mesela yukarıda geçen "Namaz kılınız" sözünden maksadın masum imama biat etmek, "Zekatı veriniz" sözünden maksat da imama karşı samimi ve itaatkâr olmak demektir" derler.
Her iki tarafın iddia ettiği ve inandığı şeylere uygun düşmesi için de Kur'ân âyetlerini heva ve hevesleri ne göre açıklamışlardır. Tasavvufçular nasların bu şekilde batınî tarzda açıklanmasına hakikat, diğer zahiri tarzda açıklanmasına da şeriat adını vermiş, hakikatin velilere, şeriatın avam halka olduğunu söylemişlerdir. Bu yolla Kur'ân ve hadis naslarını oyunacağa çevirmiş ve sapık inançlarına uyması için canları istediği şekilde açıklamışlardır.
İnsafla söyliyelim, "tîn"in Rasûlullah, "zeytun"un Hz. Ali, "Tûrisinîn"in Hz. Hasan, "Hâze'l-Beledi'l-Emîn"in Hz. Hüseyin olmasıyla ne ilgisi vardır?
Yine "Meraca'l-Bahrayni Yeltakiya n" âyetinden maksadın Hz. Ali ve Hz. Fatıma, "Yahrucu Minhuma el-Lu'luu ve'l-Mercan" âyetinden maksadın Hz. Hasan ve Hüseyin olması nasıl makul olabilir?
Dr. Kamil eş-Şeybî her iki tarafın bu nevi sapık tevilleri ne kitabında bir bölüm açmış ve birçok misaller getirmiştir. Onlardan bazılarını buraya örnek olarak alalım. Şöyle der:
"El-Havasârî bu nevi te'villerden birtakım misaller nakletmiştir. Mesela abdest imama bağlılıkla, teyemmüm hüccet olan imamın yokluğu halinde onun yerine mezun olan kişiden almakla, namaz konuşanla -ki bu da rasuldür- ihtilam (uyurken cünup olmak) kasıtsız sırrı yabancıya açmakla, gusül ahdi tazelemek le, zekat anlayışlarındaki dini öğrenerek nefsi tezkiye etmekle, Kabe Peygamber le, Kapı Ali ile, Mikat ve Telbiye çağrana icabet etmekle, Kabe'yi yedi defa tavaf yedi imama taraftar ve bağlı olmakla, cennet vücutların teklifler den rahat etmesiyle, cehennem mükellefiyetleri yerine getirerek meşakkat görmekle (1), tefsir etmenin din ve mantıkla ne ilgisi vardır? Bütün bunlar dinin bir şahsa itaat, namaz ve zekatın birtakım şahıslardan kinaye olduğunu söyliyen Gulat (aşırılar)'ın söylediklerinden ibaret olduğunu söylemeye götürmüyor mu?
Bilindiği gibi İsmailiyye fırkası imam olmamalarına rağmen nakipleri n Allah'ın desteğini aldıklarını, imamların sayısı yedi olduğu gibi her zaman bunların sayısının on iki olduğunu, her imam zamanında bunların yer yüzüne dağıldıklarını ve yeri onların idare ettikleri ni söylemektedir. (2) İsmailiyye fırkasından Ebu Yakub es-Sicistani,

Peygamber in ilim mirasının vasiye, ondan da imama, ondan da hüccete intikal ettiğini söylemektedir. (3)
Makrizi'nin şu ifadeleri yle mesele daha da açıklık kazanmakt adır: "İmamın varlığı ruhani alemdedir . Ona maarifte riyazat ile ulaşırız." (1) Bu manayı İsmailiyye'den olan es-Sicistani şu sözleriyle dile getirmekt edir: "Bu ilimler habeşi veya hintli olsun, müstahakkına ancak riyazatla ulaşır." (2) Bütün bunlarla te'vilin hakikatin e akli riyazat yolu ile müridin ulaşması sağlanır -ki imamın sahip olduğu ilme nazip veya hüccetin ulaşma yolu da budur- şeklindeki İsmailiyye'nin suluk düşüncesi açıklık kazanmakt adır. Tasavvuft a kişilerin akli riyazat ve mücadeleye ne kadar çok yer verdikler i herkesin malumudur .
Bu anlayışların tasavvuft aki anlayış ve ilkelere ne kadar paralel olduğu açıktır. Oryantali st Goldziher bunu farketmiş ve her iki tarafın anlayışını dile getiren Mevlana'nın şu ifadeleri ni misal olarak nakletmiştir.
"Şunu bil ki Kur'ân'ın âyetleri kolaydır. Ancak kolaylığına rağmen ardında çok gizli ve saklı bir anlam bulunmakt adır. Bu gizli manaya üçüncü bir mana bağlıdır ki güçlü anlayış ve derin kavrayış karşısında aciz kalır. Dördüncü manayı, benzeri olmıyan ve yeterliliği büyük Allah'tan başkası ihata edemez. Bu şekilde ardı sıra sıralanan yedi manaya ulaşıyoruz. Onun için oğulcuğum, şeytanların Hz. Âdem'den ancak çamurdan yaratılan bir yaratık oluşunu görmeleri gibi, zahiri manayı anlama ile kayıtlı kalma. Kur'ân'da zahiri mana Âdem'in vücuduna benziyor. Ondan gördüğümüz, gizli ve saklı ruhu değil, zahiri şeklidir." (3)
Nasların zahir ve batın anlamları olduğu inancına dair Dr. Ebu'l-Ala' el-Afîfî şöyle demektedi r: "Kaynağı itibariyl e şeriat-hakikat ikilemi, şeriatın zahiri ve batını ikilemine racidir. İslâm'ın başında müslümanlar bu ayırımı yapmadıkları gibi böyle bir şeyi yapanları tekfir etme de sözkonusu olmamıştır. Bu ayırım her şeyin zahir ve batını olduğu gibi Kur'ân'ın, hatta Kur'ân'dan her âyetin ve her kelimenin bir zahiri bir de batını olduğunu söyliyen Şia ile başlamıştır. Batın (gizli) Kur'ân'ın sırlarını kendileri ne açtığı ve bu lütfula mükafatlandırdığı Allah'ın kullarından havassa ancak açık olur. Onun için Kur'ân'ın tefsir ve te'vilinde Şia'nın özel bir yolu olmuştur. Bu yol Kur'ân âyetlerinin ve din hükümlerinin batıni tarzda te'villerind en ve başka yollarla saliklere görünen gaybi manalarda oluşmaktadır. Şia buna batın ilmi adını vermiş ve iddialarına göre Rasûlullah onu Hz. Ali'ye, o da kendileri ne varisler adını verdikler i batın ilim ehline miras bırakmıştır.
Tasavvufçular da bu tarz te'vil yolunu izlemiş ve Şia'nın terim ve yollarını büyük ölçüde kullanmışlardır. Bütün bunlardan Şia ile tasavvuf arasındaki sıkı bağlar ve büyük benzerlik anlaşılmaktadır." (1)
Tasavvuft aki Allah'ta fena bulmak ve onunla ittihad inancı da tümüyle

İsmailiyye-Batınıyye inancına dayanmakt adır. İmamlarının Allah'ın görünen tezahürü ve temsilcis i olduğunu batıniler söylediği gibi tasavvufçular da açıkça Allah olduklarını söylemektedir. Bu inancın Gulatı Şia'dan başladığı, İsmailiyye fırkasının bunu düzenleyip felsefesi ni yaptığı ve tasavvufçuların bunu onlardan iktibas ettiği açık bir gerçektir.

d- Kabirleri n kutsallaştırılması ve ziyaretgâh edinilmes i:

İslâm âleminde görülen, kabirleri kutsallaştırma ve ziyaret etme de Şia'yı taklitten başka bir şey değildir. Şirke araç ve yol olmaması için İslâm, kabirler üzerine yapılan tapınakları ve binaları yıktığı halde, onlar üzerine bina ve mescid yapmayı ilk defa Şia başlatmıştır. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Allah yahudi ve hıristiyanlara lanet etsin, peygamber lerinin ve salih kişilerinin kabirleri ni mescid yaptılar" (muttefeku n aleyh).

Sahih-i Müslim'de şu olay kaydedilm ektedir: "Hz. Ali, Ebu'l-Hiyac el-Esedî'yi Yemen'e gönderir ve kendisine şöyle der: Rasûlullah'ın beni gönderdiği bir iş için seni gönderiyorum. Yerden yüksek ne kadar kabir varsa yık ve ne kadar heykel varsa yerle bir et."

Ancak Şia Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve ehl-i beytten imam diye adlandırdıkları kişilerin kabirleri ni yükseltmiş ve üzerinde binalar yapmışlardır. Onlar üzerine yüksek kubbeler ve sandukala r yaparak ziyaret ve anıt haline getirmişlerdir. Nitekim İhvan-ı Safa risaleler inde, Şia'dan kıssacı ve bekçi gibi birtakım kişiler bunu bir kazanç yolu yaptıkları, türbedarlık ve kabir ziyaretin i kendileri ne şiar edindikle ri anlatılmaktadır. (1)

Kabirler üzerine bina yapmak, kabirleri kutsallaştırmak ve bunu şiar edinmek hicri üçüncü asrın başlarında olmuştur. Ancak Abbasi halifeler inden bazıları Şia'nın uydurduğu ve yükselttiği, bu kabirleri yıkmaya başlamış ve karşı çıkmıştır. İbn Kesir el-Bidaye ve'n-Nihayede Abbasi halifesi el-Mutevekkil'in hicri 236 yılında Hz. Hüseyin'e nisbet edilen kabri ve etrafındaki ona bağlı bütün yapıları yıktırdığı ve üç günden sonra orada kimi bulursa öldürüp kabre koyacağını ilan ettiği, sonunda orada kimsenin kalmadığı ve tarlaya dönüştürüldüğü kaydedili r. (2)

Bu kabir Şia-İsmailiyye fırkasından Mirza'nın kabri olup onu sık sık ziyaret eder, daha sonra imamlarının kabirleri ni ziyaret için Selemiyye'ye (1) giderlerd i. (2)

Ondan sonra tasavvufçular aynı yolu izliyerek kabir ve yatırları ziyaret etmeyi, etrafını tavaf edip taşı, toprağıyla teberruk etmeyi, içinde yatan ölülerden yardım istemeyi kendileri ne şiar edindiler . Tasavvufu n meşhurlarından Maruf el-Kerhi'nin kabrini kendileri ne ziyaretgâh yaparak, "Maruf'un kabri denenmiş bir panzehird ir" dediler. (3)

Hatta tasavvufçular bu kabirleri bina etme ve yükseltmeyi, onları kutsallaştırıp yüceltmeyi, onları ziyaret etmesi için insanları teşvik etmeyi, etrafında tavaf yapmayı, sandukala rla kaplamayı ve türlü örtülerle örtmeyi, taşı toprağıyla teberruk etmeyi ve Allah yerine

onlara dua edip medet ve yardımı onlardan istemeyi, dinlerini n bir temeli ve görevi yapmışlardır. Denilebil ir ki taraftarl arı ve izleyicil eri bulunan hiçbir tasavvuf şeyhi ve meşhuru yoktur ki kabri üzerine bir kubbe, bir sanduka yaptırmış ve orayı bir makam haline getirmiş olmasın. Bu şekilde İslâm'ın savaş açtığı ve kökünü kuruttuğu eski cahiliyye şirkini tekrar diriltmişlerdir.

e- İslâm devletini yıkma ve Şii bir devlet kurma:

Bu çabalar için tasavvufu n meşhurlarından Hallacı Mansur'u örnek vereceğiz. Ondan sonra çağımızdan da bir örnek arzedeceğiz.

es-Sılatu Beyne't-Tasavvuf ve't-Teşeyyu' kitabında Dr. Kamil eş-Şeybi şöyle diyor:

"Hallac ile Şia arasındaki bağ, kendi sözlerinin Şia imamlarının sözlerine benzer olmakla kalmamış, bu bağ bütün Şia mezhepler inin boyasını taşımıştır. Yeni hulul akımında bütün Şia'nın boyasını taşımış ve hicri dördüncü asrın başlarında yeni bir gulat (aşırı) akımın öncülüğünü yapmıştır. Şöyle diyor Hallac:

"Hiçbir zaman imamlarda n birinin mezhebini tam olarak almadım. Ancak her mezhebin en zor ve en çetin yanlarını aldım. Şimdi de aynı durumdayım."

Hallâc, hicri 138 yılında Kûfe'de öldürülen ve gulatı Şia'dan olan lider Ebu'l-Hattâb'ın bir kopyasıdır. İsna Aşeriyye ile ilişkisini de et-Tûsi'nin, eski Kum şehrine Hallac'ın gittiğini ifade etmesi göstermektedir. Şii Ebu'l-Hasan en-Nevbahti ile Hallac arasındaki akrabalık da oraya gitmesine bir vesile olduğu gibi, Ebu'l-Hasan'ı da kendisi davet ediyor ve "Ben imamın elçisi ve vekiliyim" diyordu." (1)

Eş-Şeybi şöyle devam ediyor: "Öldürüldüğü zaman Hallac'a yöneltilen suçlamalardan biri de Hallac'ın hac için fiilen Mekke'ye gitmeyi inkar etmesi ve onun yerine kişinin halis bir niyetle evinde kalbi ile ona yönelmesi yolundaki çağrısıdır. Yolculuğun sıkıntılarına katlanmad an kişinin evinde bu işi niyetle yapacağını söylüyordu. Kadı et-Tenuhi bunun Hallac ekolünde meşhur birşey olduğunu söylüyor.

Doğrusu, metod ve yol olarak te'vili ve batın ilmini kendine seçen Batıniyye-İsmailiyye fırkası için bu anlayış ve inanç uzak görülmemektedir.

Hallac ile Şia arasındaki bu sıkı ilişkiyi şu olay doğrulamaktadır: Karmatile r hicri 318 yılında Mekke'ye saldırmış ve Hallac'ın öldürülmesinden dokuz sene sonra Mekke'yi yağmalıyarak Haceri Esved'i alıp götürmüşlerdir. Böylece Hallac'ın mezhebini uygulamışlardır. Belki de bu onların mezhebiyd i ve Hallac bunu erken bir zamanda açığa vurmuştu."

Kadı et-Tenuhi, Hallac'ın adamlarından birine haber göndererek şöyle dediğini kaydeder: "Şimdi, yer ve gök ehlinin ihata ettiği şanlı Fatımî devletine çağırman zamanı geldi. Hakkın maskesini indirmesi ve adaletin egemen olması için tertemiz kitlenin Horasan'a yürümesi için davet et." (1)

El-Hatib el-Bağdadi ve İbn Kesir İran halkının Hallac'la "Ebu Abdillah

ez-Zahid" takma ismiyle yazıştıklarını kaydederl er. Bu künye Mısır devletine dönüşmeden önce Ubeydiler devletini n kurulmasında hizmeti geçen İsmailiyye fırkasından meşhur Ebu Abdillah eş-Şii'nin künyesidir. Öyle anlaşılıyor ki İsmaililer aynı künyeyi taşıyan iki propagand iste dayanıyorlardı. Bunlardan biri olan Hallac doğuda, diğeri de mağribde İsmailiyye mezhebine mensup olmadan önce tasavvufçu olduğunu bizzat İsmailiyye mensuplarının rivayet ettiği Ebu Abdillah eş-Şii'dir. (2)
Ammar el-Hanbeli'nin söyledikleri de bu bilgileri pekiştirmektedir. Hallac hicri 309 yılında öldürülmüş ise de Fatımi çağrı o zamana kadar yayılmış ve tehlikesi etrafı sarmıştı. Fatımi devletini n propagand isti ve işbirlikçisi İsmailiyye fırkasından Karmati Ebu Tahir el-Cenabî hicri 311 yılında Basra'ya, iki yıl sonra da Kûfe'ye girmiştir. Aynı şekilde Hallac'ın öldürülmesinden dokuz yıl sonra Karmatile r Mekke'yi işgal etmiş, Kabe'nin etrafında müslümanları öldürmüş ve Haceri Esved'i alıp götürmüşlerdir. Başlarında Ebu Said el-Karmati bulunuyor du. Bu kişi Hallacı Mansur'un canciğer arkadaşıydı. (3)
Onun için İbn en-Nedim şöyle diyor: "Hallac hükümdarlara Şia mezhepler inden, halka tasavvuf mezhebind en görünüyor ve uluhiyyet in kendisind e hulul ettiğini iddia ediyordu." (4)
Bütün bunlara rağmen tasavvuf şeyhlerinden hicri 371 yılında ölen Muhammed İbn Hafif'in "Hüseyin İbn Mansur (Hallac) rabbani bir alimdir" (1) dediğini görüyoruz. Yine Hallac'ın söylediği batınî zırvaların tasavvufi ilminin zirvesi olduğunu söyliyen kişiler olduğunu müşahade ediyoruz. Mesela, "Kur'ân'da herşeyin bilgisi vardır. Kur'ân'ın bilgisi sûre başlarındaki hurufi mukattada dır. Bu harflerin bilgisi de elif lam'dadır." gibi. (2)
Tasavvufçu Hallac ve Şii Ebu'l-Hattab'da hululu incelediğimiz zaman ikisinde de aynı ve ortak olduğunu görüyoruz. Hallac dua ederken şöyle diyor: "Ey ilahların İlahı ve rablerin Rabbi, ey kendisini uyku ve uyuklama almıyan! Kulların benden dolayı yoldan çıkmaması için nefsimi bana geri ver. Ey kendisi ben ve ben kendisi olan! Benim kişiliğimle senin hüviyetin arasında hadîs ve kadîm olma dışında hiçbir fark yoktur." (3)
Yine Hallac'ın yanında bulunan bir kağıtta "Rahman ve Rahim olandan falan oğlu filana..." ibaresi yazılı bulunmuştur.
Bütün bunları Rafızi Ebu'l-Hattab eş-Şii'nin mezhebiyl e karşılaştırırsak aradaki ortaklık ve benzerlik kendiliğinden açığa çıkar. Bu adam Allah'ın Ali ve evlidanın ruhunu yarattığı, alemin işlerini onlara bıraktığı, onlar da yeri ve gökleri yarattıklarını iddia eder. Onun için rukuda 'sübhane rabbiyel azim', sucudda da 'süphane rabbiyel a'la' diyoruz, çünkü Ali ve evladından başka ilah yoktur, en büyük ilah ise, onlara alemin idaresini bırakın ilahtır, der. (4)
Şüphe yok ki bu sözlerle Hallac'ın sözleri aynı kaynaktan kaynaklanıyor, aynı inancı dile getiriyor ve aynı hedefi hedefliyo r. O da müslümanları gerçek inançlarından uzaklaştırmak, şirke boğmak,

devletler ini yıkmak, birlik ve beraberli klerini dağıtmaktır.
Bütün bunlardan anlaşılıyor ki hicri üçüncü asırda tasavvufçuların mezhebi ile Şia mezhebi inanç ve yol olarak aynıdır. Hallac, Cuneyd el-Bağdadi ve eş-Şıblî gibi hicri üçüncü asırda yaşamış tasavvuf meşhurlarının arkadaşı ve sırdaşı idi. Bizzat Cuneyd el-Bağdadi, idam edilirken Hallac'a "Sen rububiyye tin sırlarını ifşa ettiğini (açıkladığın) için Allah seni demirle cezalandırdı" şeklinde yazmıştır.
Eş-Şibli de şöyle anlatıyor: Ben ve Hallac aynı idik. Ancak o konuştu, ben ise sustum." (1)
Belirttiğimiz gibi tasavvufçular inanç ve hedef olarak Şia ile bir olmuşlardır. İkisi de hulul inancını taşımıştır. Ama Allah'ın ruhunun kimde hulul ettiği konusunda ihtilaf etmişlerdir. Ortak hedefleri de müslümanların inançlarını bozmak, İslâm devletini yıkmak, Müslümanların birliğini bozmaktır. (2) Geçmişte böyle oldukları gibi tasavvufçular çağımızda da aynı amaca hizmet etmişlerdir. Şimdi de çağdaş örnekler üzerinde duralım:
Geçmişte olduğu gibi çağımızda da tasavvuf çevrelerinin birçoğu zalim yöneticilerin ve emperyali st işgalcilerin yanında yer almış ve onlarla işbirliği içinde olmuştur. Zalim yöneticilerin ve emperyali st işgalcilerin kendileri ne bol keseden verdiği mallarla daima kazanları kaynamış, bolluk ve refah içinde yaşamışlardır. Halkları uyuşturması ve kolay yutulan bir lokma haline getirmesi için zalimler ve sömürgeciler onları kullanmış ve işbirliği yapmıştır. Rahatları bozulmadığı müddetçe, insanların çektiği çile ve sıkıntıları görmezlikten gelmiş ve duymamaya çalışmışlardır. Üstelik bu tavrı tasavvufu n bir ilkesi ve hareket metodu haline getirmişlerdir.
Tasavvufu n meşhurlarından Abdulvahh ab eş-Şa'rani bunu şöyle dile getirir:
"Zamana ve ehline uymayı, dünya işleri ve idaresind e de olsa başlarında bulunan kişilere (yöneticilere) kötü bakmamayı kardeşlerimize emretmeye söz verdik. Bütün bunlar, o kişileri yücelten Allah'a karşı bir edeptir. Çünkü yükselttiği herkesi bir hikmetle yükseltmiştir. Sonra kendileri ni kimse dinlemediğine göre, onlara kötü gözle bakmanın ne anlamı olur? Verilen bu söze bağlı kalıp onunla amel edenler insanlard an çok azdır. Hisbe görevlisi, vezir ve başkaları için "Bu alçaklar neden bizden üstün olsunlar ki biz onların babalarını biliyoruz, falan kişinin babası çöpçü, filan kişinin babası gemi tayfası, falanın babası çiftçi idi, gibi hezeyanla rda bulunurla r. Bugün insanlara bu ölçüyü kim tatbik ederse zamanının bereketin den mahrum kalır." (1)
eş-Şa'rani yine şöyle diyor: "Bir sultan veya emir yahut bir büyükle bir araya geldiğimiz zaman, kendisi salih bir kişi olmasa bile ondan bizim için dua etmelerin i istemek üzerimizde bir borçtur. (2) Çünkü Allah, halkları arasında büyük olan bu insanların dualarını red edip onları utandırmaktan utanç duyar. İnsanlardan bu sırrın farkına varanlar pek azdır. Günümüzün Mısır hükümdarı olan Davut Paşa'ya dokuzyüz

kırkbeş yılında aylardır halledeme diğim birtakım işler için Kale'de başvurduğumda bu işlerimin halli için bana dua etmesini istedim. Kale'den iner inmez bu işlerimin hepsinin halledild iğini gördüm. Bunu bil ve onunla amel et." (3)
İslâm yolundan sapmış birtakım tarikatla r, tarihte putperest zencilerd en bile daha çok emperyali zme boyun eğmiş ve onunla işbirliği yapmıştır. Fransız sömürgecilerden başkan Philip Foundacy şöyle der: "Afrika'daki idarecile rimiz ve askerleri miz dini tarikatla rı daha çok yaymağa ve çoğaltmaya mecbur kalmışlardır. Çünkü Bilido, Hacun adıyla bilinen putperest birçok tarikatta n veya zenci meşhur sihirbaz ve kahinlerd en daha çok Fransız yönetimine karşı itaatkar ve onunla işbirliği içindeydiler." (1)
Tarihu'l-Arab el-Hadis ve'l-Muasır kitabının yazarı "Cezayir'de Fransa ile işbirliği yapanlar" başlığı altında şunları söylemektedir: "Bu kitle Fransız okullarında okuyan ve emperyali zmin Araplar'la ilgili bütün bağlarını körelttiği gençlerden oluşur. Birtakım hurafe ve bidatlar yayan, mücadele alanında hezimet ve teslimiyy et ruhunu yayan, emperyali zm lehine casus olarak çalışıp onunla işbirliği yapan tasavvuf tarikatla rı yanında işlerinde Fransız yönetimiyle işbirliği halinde bulunan memur, parlament er ve subaylard an bir kitle de bunlara ilave edilebili r." (2)
Şüphe yok ki Avrupalılar bunu kavramış ve tarikatla rı emperyali zm içinde kullanmışlardır. Mısır millî kahramanl arından Mustafa Kâmil "el-Meseletu'ş-Şarkiyye" kitabında okuyucunu n kulağına şunları söylemektedir: "Fransızlar'ın Tunus'ta Kayravan şehrini işgal etmeleri çok enteresan dır. Fransız bir adam İslâm'a girmiş ve Seyyid Ahmed el-Hadi adını almış, İslâm'ı öğrenmeye çalışmış, iyi bir seviyede öğrendikten sonra Kayravan'da büyük bir caminin imamı olmuştur. Fransız askerleri Kayravan'a yaklaşınca halk savunmak için hazırlanmış, mescidde bulunan bir yatırın kabrine bu konuda danışması için bu imama başvurmuşlardır. Bunun üzerine imam Seyyid Ahmed yatırın sandukasına girmiş, bir süre sonra çıkarak böyle bir işe girişmeleri halinde başlarına gelecek büyük felakette n kendileri ni şiddetle sakındırmıştır. Onlara "Şeyh size teslim olmanızı söylüyor, çünkü memleketi n mağlup düşmesi artık kesinleşmiştir," dediğini nakletmiştir. Cahil halk onun sözüne uymuş ve Kayravan şehrini hiç savunmamışlardır. Böylece Fransızlar 26 Ekim 1881 yılında elini kolunu sallayara k şehre girmişlerdir." (1)
Nitekim Ticani tarikatının şeyhleri ve mensupları Cezayir'de Fransa'nın çıkarları için en fazla çabalayan kişiler olmuşlardır. 1870 yılında Orly ....?..... adında Fransız bir kadın, Ticani tarikatının zaviyesin e kadar sızarak zaviye şeyhi Seyyid Ahmed'le evlenebil miştir. Seyyid Ahmed ölünce kardeşi Seyyid Ali ile evlenmiştir. Böylece Fransız kadın Ticaniler nezdinde kutsallaşmış ve kendisine "Zevcetu's-Seyyideyn (iki seyyidin eşi) künyesini vermişlerdir. Katolik bir hıristiyan olarak kalmasına rağmen geçtiği toprağı öpmüş ve

onunla teberruk etmişlerdir.
Fransa bu kadına Şark madalyası vermiştir. Bunu vermenin sebepleri arasında da şunu belirtmek tedir: Bu Fransız kadın Fransa'nın istediği ve beğendiği tarzda Ticani zaviyesin i idare etmiş, o olmasaydı Ticani Cezayirli ler'in elinden çıkması imkansız gibi görünen büyük çiftlikleri, meraları ve verimli toprakları Fransa'ya kazandırmıştır. Üstelik Fransa için birbirine kenetlenm iş bir saf halinde savaşan Ticani birçok mürid ve mücahidi de Fransa'ya kazandırmıştır." (2)
Ticani tarikatının kurucusu Ahmed et-Ticani'nin halifesi ve en büyük Ticani postunun sahibi Şeyh Muhammed el-Kebir bu tarikatın merkezi sayılan Ayn Madi şehrinde Fransız delegasyo nu huzurunda 26 Zilhicce 1320 hicri tarihinde yaptığı konuşmada şunları söylüyordu: "Gönüllerimizin sevgilisi Fransa'ya maddi, askeri ve siyasi olarak yardım etmek bize borçtur. Onun için başa kakma veya iftihar olarak değil, belki görevi yerine getirme ve karşılığını Allah'tan bekleme kabilinde n söylüyorum ki Fransa memleketi mize gelmeden ve şerefli askerleri topraklarımızı işgal etmeden önce atalarımız Fransa'ya katılmak ve ondan yana olmakla çok iyi etmişlerdir." (1)
Bu tarikatın kurucusu Ahmed et-Ticani'nin de İslâm inançlarına karşı amansız bir düşmanlık beslediği sapıklıklarla dolu kitaplarından anlaşılmaktadır. Cevahiru'l-Maanî isimli kitabında şunları söylüyor: "Kafirler, mücrimler, facirler ve zalimler hepsi Allah'ın emrini yerine getiriyor lar ve onun emri dışına çıkmış değildirler." (2) Yine "Arif bir şeyh kendi cesedinde n ruhunu başka bir adamın cesedine nakledip o adamı dilediği işlerde kullanabi lir." (3)
Aynı kitapta yine şöyle diyor: "Tarikatımıza giren kişiye arkadaşından yahut veli olsun başkası olsun, başka kişilerden dünya ve ahirette hiçbir korku yoktur. Dünya ve ahirette ne şeyhinden, ne başkasından, ne Rasûlullah'tan, ne de Allah'tan ona kimse zarar veremez." (4)
el-İfadetu'l-Ahmediyye adlı kitabında da "Dünya yaratıldığı günden, sur'a üfürülünceye kadar Allah'ın ne kadar velisi varsa şu iki ayağımın altındadır" (5) der.
Cevahiru'l-Maani kitabında da "Cuma ve pazartesi günleri yüzümüze bakan kimse hesapsız ve cezasız cennete girer." (6) "Kafir ise, mümin olarak ölür." (7) demektedi r. Bu neviden saçmalıkları saymakla bitmiyece k kadar çoktur.
Uzaklara gitmeye gerek yok. Suriye'deki tarikat mensuplarının Fransız işgali karşısında kılları bile kıpırdamadığı, aksine din adına Fransızlar için ayin ve törenler düzenlediği hepimizin malumudur . Onun için Fransızlar bu tarikatla rı gittikler i yerde teşvik etmiş, hatta Ticani tarikatını Suriye'ye kendileri sokmuşlardır. Çünkü halkın uyuşturulması ve hamiyet damarlarının öldürülmesi için en etkili silah olduğunu çok iyi biliyorla r. (
Tasavvufçuların emperyali stler ve zalim yerli tağutlarla işbirliği içinde oldukları, onlara karşı çıkacakları yerde methu senalarla

yaltaklık yaptıklarına dair çağdaş örneklerden biri de Mısır tasavvufçularının Kral Faruk'a karşı tavırlarıdır. Şeyhlerine bir hırka bağışladığı için Kral Faruk'a yapmadıkları dua ve yaltaklan ma kalmamıştır. Şeyhlerinin sözlerine kulak verelim:
"Efendimiz! Bu hırka Allah'ın size verdikler inin bir sembolü, Faruk'un temiz kalbine Allah'ın saçtığı büyük lütuflardan bir lütuftur. Allah'ın sizi ne kadar pakladığını ve ruhunuzun ne kadar aklandığını göstermektedir.
Tasavvufçulara bu ikramınız, temiz kalbinizd en, bir nurdan başka bir şey değildir. O nur yolumuzu aydınlatıyor, bizi doğru yola iletiyor. Nurumuzu senden alıyoruz, hidayetin le hidayet buluyoruz, hidayet ve ilhamı yüce ruhunuzda n alıyoruz.
Bugün, huzurunuz da bulunmakt an şeref duyduğum şu anda söz veriyorum ki yüce şahsınıza sonuna kadar ihlasla bağlı kalacağım. Allah seni katından bir ruh ile destekles in, şeref hullesini sana giydirsin, ordularıyla destekles in, yardımlarını senden esirgemes in ve daima koruması altında bulundurs un." (1)
Rahatları bozulmadıkça ve sömürü çarkları durdurulm adıkça memlekett e hakim olan kişinin yolu, inancı, uygulaması ve cinsiyeti onlar için hiç önemli değildir. Zalimlere, tağutlara ve işgalcilere karşı bir tedbir alma ihtiyacını bile görmezler. Nitekim tasavvufu n meşhurlarından olan Ataullah el-İskenderi -ki tasavvufçular hep tazim ve tebcille anarlar- tedbir almanın gereksizl iğini savunarak bu konuda "Kitabu't-Tenvir fi Iskati't-Tedbir" kitabını yazmış ve teslimiye ti bir inanç olarak sunmuştur. En yüce hikmetler den saydıkları bazı sözlerine bakınız:
"Tedbir alayım diye çabalama, başkasının yaptığı işi kendin yapmaya kalkışma", "Himmetler in yarışması kader surlarını geçemez."
Bütün bunlardan dolayı zalim tağutların ve emperyali stlerin tasavvufçuları mallara boğdukları ve en yakınlarından yaptıklarını görünce şaşmamak lazımdır. Bakıyoruz, devlet ricalinde n ve işgalcilerden nice meşhurlar memleketi n gerçek savunucus u ve İslâm için çalışan müslümanları karşılamak yahut onunla görüşmekten fersah fersah kaçarken, ülkenin ücra bir köşesinde yapılacak tasavvufi bir tören için yüzlerce kilometre yola katlanara k uzak yerlere gittikler i ve orada saatlerce siyasi manevrala r yaptıklarını görüyoruz. (1)
Aynı şekilde Allah'ın dini için çalışan ve memleketl erinin yükselmesi yolunda hiçbir zorluktan yılmayan samimi müslümanlara zalimler ve tağutlar dünyayı zindan ve hayatı cehennem yaparken, onları kendine en büyük düşman ilan eden ve nefis tezkiyesi yle uğraştığını söyliyerek vatandaşların gözlerini boyayan, siyasetle işimiz yoktur felsefesi sahibi tarikat çevrelerinin İslâm aleminin her tarafında serbestçe örgütlendiklerini, toplantı ve ayinler yaptıklarını, hatta devlet adamlarıyla kol kola girdikler ini, kitleleri n yüzlerce kilometre yol alarak toplantı ve ziyaretle rine gittikler ini, bütün bunlara rağmen yönetici çevrelerin veya işgalci kesimleri n olanlara göz yumduğunu

müşahade ediyoruz. (2)
Tasavvuf ile Şia arasındaki bağları ve benzerlik leri özet olarak şöyle sıralıyabiliriz: Batınî ilim, masumiyet, keramet, hırka, takiyye, tarikat, hulul ve ittihad. Bunları misallerl e kısaca açıklayalım.
Batınî ilim: Cuneyd el-Bağdadi bizzat kendisine ledunni ilmin verildiğini söyler. (1) Bu ilim, tasavvufçuların sahiplend ikleri ve kendi tekelleri nde kabul ettikleri ilimdir. Çünkü sadece kendileri nin Allah'ın ehli olduklarını Kur'ân ve hadiste bulunan batınî ilim sırlarının sadece kendileri ne verildiğini iddia ederler. Bütün tasavvuf kitaplarında ve tasavvuf erbabında bu şaşmaz bir ilkedir ve yukarıda da açıklandığı gibi onlara Şia'dan geçmiştir.
Masumiyet: Şia'da masum imam inancı olduğu gibi tasavvufa geçmiştir. Tasavvufçular bu masumiyet i şeyhlerine, evliya dedikleri kişilere ve büyüklerine tanırlar. Nitekim İmam Cafer es-Sâdık'ın masum olduğunu söyliyen ilk Şii, Kufeli Şia kelamcısı Hişam İbn el-Hakem'dir.
Tasavvufu n meşhurlarından Kelabâzî şöyle diyor: "Nebilerin i masum kılması ve evliyasını fitneden muhafaza etmesinde Allah'ın letaifi sayılamıyacak kadar çoktur." (2) Görüldüğü gibi bu masumiyet i Kelabazi kurnaz bir şekilde başka bir üslupla dile getirmekt edir.
Masumiyet konusunda şia ile tasavvuf arasındaki bağı İbn Arabi'nin şu sözleri açıkça göstermektedir: "Batın (gizli) imamın şartlarından biri masum olmasıdır. İmamdan başka birisinin böyle bir masumiyet i olmaz." (3)
Nitekim İbn Arabi felsefesi ni oluştururken Şia'nın kavram ve anlayışlarını oluduğu gibi almış bulunmakt adır. Mesela bunlardan mehdilik konusunu ele almış, fasıl ve bölümler halinde incelemiş ve buna dair "Ankâu Mağrib" adında bir de kitap yazmıştır. Aynı şekilde Futuhatı Mekkiyye kitabını tasavvufi kılıf giydirdiği Şia'nın görüşleriyle doldurmuştur. Mesela Hakikatı Muhammedi yye düşüncesini Şia'dan almış ve vahdet-i vücud felsefesi nde yine Hakikatı Muhammedi yye düşüncesine dayanmıştır. Yine Şia'nın nûr düşüncesini felsefesi nin temeli yapmış ve evliyanın Muhammed'in nurundan doğan nurani varlıklar olduğunu söylemiştir. "Selman bizim ehli Beyt'tendir" hadisini ele alarak Selman-ı Farisi'nin insanlar için nuriyye nurunun kapsamlığına dair en ideal örnek olduğunu belirtmiştir.
İbn Arabi Şia mezhebini yakından tanımıştır. Öyleki Şia'nın cevheri sayılan görüşlerini eleştirerek zahir imamın değil, gizli imamın masum olması gerektiğini söylemiş ve Hişam İbn el-Hakem'in nübüvvetten çıkardığı masumiyet inancını İbn Arabi zahir imamdan gizli imama giydirmiştir. Onun için denilebil ir ki İbn Arabi tasavvufi fikirleri ni Şii bir kalıba dökmüştür.
İbn Arabi'nin tasavvuft a Şia ile bağlarını şu sözleri daha açık bir şekilde göstermektedir: "Şüphesiz Ali (gizli) ilim ashabındandır. Başkaların bilmedikl erini Allah'tan bilen kişilerdendir." (1)

Keramet: Tasavvufçuların karakteri stik vasfı keramete sarılmalarıdır. Keramet dedikleri şeylerle Şia'nın imamları için kabul ettiği mucizeler arasında tıpatıp benzerlik ler bulunmakt adır. Bunun örnekleri sayılamıyacak kadar çoktur. Müşahade etmek için mesela, Menakibu'l-Kulub fi Muameleti Allâmi'l-Guyûb, Şifau'l-Alîl Tercemetu'l-Kavli'l-Cemîl, el-Envaru'l-Kudsiyye fi-Menakibi'n-Nakşibendiyye, et-Tabakatu'l-Kübra (Levakihu'l-Envar) gibi kitaplara bakmak yeterlidi r. Bu alanda, din, akıl ve mantık ölçüsü tanımamaktadırlar.
Takiyye: Bilindiği gibi takiyye Şia mezhebini n temel ilkelerin dendir. Bir tehlikeni n varlığı halinde korkudan gerçekleri gizlemek ve konuşmamak demektir. Tasavvuf da ilke olarak bu prensibi almış, ama insanlard an saklı tutmuştur. Hulul ve ittihad inancına saptığı ve kendisini bekliyen tehlikeyi gördüğü anda bundan dolayı eziyet görmemek için tasavvufçular -basit insanlara karşı da olsa- bunu gizlemeye ve karşı tavır takınmaya gitmişlerdir. Mesela, Cüneyd el-Bağdadi'nin kendisi takiyye yapar ve onunla gizlenird i. Öyle ki tevhid ilminden ancak evinin içinde ve evinin kapısını kilitleyi p anahtarını yastığın altında sakladıktan sonra ancak sözederdi. Halkın Allah'ın velilerin i ve has kişilerini yalanlayıp onları küfür ve zındıklıkla itham etmesi hoşunuza gider mi? derdi. (1) eş-Şa'rani, bunun sebebinin halkın Cuneyd' hakkında ileri geri konuşması olduğunu söylemiş (2), ölünceye kadar da fıkıh maskesini kullanmıştır. (3)
Takiyye konusunda durum bu şekilde açık olmasına rağmen bu gerçek hicri dördüncü asrın başlarına kadar birçoklarına gizli kalmış veya üzerindeki perde yırtılmamıştır. Ancak Hallac yakalanıp onun ilah olduğuna inanan birtakım kişilerle beraber yargılandıklarında bu gerçek olduğu gibi açığa çıkmıştır. Bunlar Hallac'ın ölüleri dirilttiğine inandıklarını itiraf etmelerin e rağmen, Hallac bunu takiyye yaparak inkar etmiştir. Nitekim eş-Şiblî de takiyye yapan bu kişilerdendi. "Ben ve Hüseyn İbn Mansur el-Hallac birdik. Ama o açığa vurdu, ben ise gizledim." demiştir. (4)
Hırka: Tasavvufçular Hz. Ali'nin hırkayı Hasan el-Basri'ye giydirdiğini ve tarikata bağlı kalacağına dair ondan söz aldığını, onun da Cuneyd el-Bağdadi'ye verdiğini iddia ederler. (5)
İbn Haldun bu konuda şöyle der: Bu da kesin olarak gösteriyor ki tasavvuf Şia ile bağlantılıdır. Bunu ashaptan sadece Hz. Ali'ye tahsis etmeleri Şiilik kokusu taşımaktadır. (6)
Tarikat: Tarikatla rın Şia ile bağlantılı olduğunu bütün kaynaklar kaydetmek tedir. Zaten tarikat şeyhlerinin çoğu ehli beyte nisbetler ini iddia eder ve tasavvufu n Hz. Ali yolu ile geldiğini söylerler. Tıpkı Şia'nın imamet ve masumiyet gibi özelliklerin Hz. Ali ve soyu yolu ile geldiğini söylediği gibi. Yine Şia'da imamet konusunda olduğu gibi tarikat reisliği de babadan oğula geçmektedir. Başta Bektaşi tarikatı olmak üzere tarikatla rın genelde Şia'nın prensiple rini benimsediği, Bektaşi tarikatının on iki imam inancını ve diğer inançlarını taşıdıkları bir gerçektir. Aynı şekilde Rifai tarikatı prensiple rinden olan gizli

halvet de bu tarikatın Şia ile benzerliğini gösterir. Bu tarikat mensupları her sene yedi gün itikafa çekilirler ki ilki Muharrem ayının on biridir. Bugün de Hz. Hüseyin'in şehid edildiği gündür. (1) Bu uygulama Şia'nın uygulamasının aynısıdır.
Tasavvufu n Şia ile beraberliğini gösteren yönlerden biri de kutsal mertebele ridir. Tasavvufçular piramitse l mukaddes bir sıra oluşturmuşlardır. Bu sıra kutupla başlar ki şianın imamına tekabül eder. Bu sıra Ebdal, Evtad, Efrad, Rukban, Kelametiy ye v.b. sınıflarla devam eder.
Nitekim Ahmed Emin, tasavvufu n bu makamlarının mehdilik düşüncesi ve dallarına bağlı ve benzer olduğunu, mehdiliğin kutupluğun esası olduğunu belirtmiştir. Tasavvufçular hortlakla r ülkesi gibi ruhlardan bir ülke tasarlamışlardır. Bu ülkenin başına da kutbu getirmişlerdir ki Şia'daki mehdi veya imamın mukabilid ir. (2)
Hulul ve ittihad: Hulul ve ittihad inancının Şia'da erken bir dönemde başladığı, ve gulatı Şia'nın bariz nitelikle rinden olduğu bilinmekt edir. Hatta Sebeiyye fırkasının bu işte öncülük ettiği malumdur. Batınıyye, Nusayriyy e, İsmailiyye gibi Şia'nın sapık diğer kollarında hulul ve ittihad inancı temel inançlardandır. Bu inanç Şia yolu ile tasavvufa geçmiş, değişik isimler ve kılıflarla bunu tarikatla r prensip edinmiştir. Hallac'ın, Bistami'nin, Suhreverd i'nin, İbn Arabi ve tabilerin in vahdet-i vücud inancı, hulul ve ittihad anlayışından başka bir şey değildir. Daha önce bunlardan örnekler verildiği için ayrıca üzerinde durmıyacağız. Sadece Ticani tarikatının şeyhinden bir örnek vermekle yetineceğiz.
Cevahiru'l-Maani kitabında Ahmed İbn Harazim şöyle der: "Zahirde Allah'tan başkasına ibadet veya secde eden herkes ancak Allah'a ibadet ve secde etmiş olur. Çünkü o elbiseler de tecelli eden (görünen) Allah'tır. O mabudların tümü Allah'a ibadet ve secde etmekte, celal salvetind en korkmakta dır. Celal salveti kulların ibadet etmesi için bu mabudlard a tecelli etmeden asli yapısıyla kullara açıkça görünseydi, uluhiyyet nisbetini Allah başkasına vermediği için bir anda bile bu mabudlar (varlıklar) yerle bir olurdu. Allah Hz. Musa'ya "Şüphesiz ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur, bana ibadet et" demiştir. Lügatta ilah, gerçek mabud demektir. "Benden başka ilah yoktur" demesi, benden başka mabud yoktur, demektir. Onun için putlara tapanlar da ancak bana tapmış, tezellul ve boyun eğmede ancak bana boyun eğmişlerdir." (1)
Yine şöyle diyor: "Ariflere göre kesret vahdetin aynısı ve vahdet kesretin aynısıdır. Varlıkların çokluğuna ve unsurlarının dağılışına bakan kimse, çokluğuna rağmen hepsine bir bakış yapmış olur, vahdetin kendisine bakan da kesretten sonu olmıyan kesretle bakmış olur. Bu bakış, perdelile r için değil, sadece arifler içindir, vehdeti şeklen değil zevk olarak görenler içindir. Bu ise sözle ifade edilmez." (2)
Netice olarak biz de İbn Haldun'un dediği gibi tasavvufçuların İslâm'a

yabancı bu sistemi Şia'dan iktibas ettiğini belirtmek istiyoruz . Zaten tasavvuf hırkasını giymeyi Hz. Ali'ye isnad etmekle onu tarikat ve inançlarının temeli yapmış ve Hz. Ali'yi tasavvufu n imamı saymakla onu ilahlaştıran aşırı Şiiler'le birleşmiş olmaktadırlar. Kısaca Hz. Ali aşırı Şiiler'in mabudu sayıldığı gibi tasavvufu n da imamı kabul edilmiştir. Nitekim Cuneyd el-Bağdadi'nin tarikatı, dayısı Seriy es-Sakati'den, o da Maruf el-Kerhi'den, o da Ali İbn Musa er-Rıza'dan aldığını söylemektedirler. Zaten Şia, tasavvufçuları daima bağrına basmıştır.
Diğer taraftan eşyanın tabiatı, şiilikle tasavvufu n birbirine yakın olmasını gerektirm ektedir. Çünkü Şia siyasi alanda hezimete uğramış, tasavvufçular da hayat alanında hezimete düşmüşlerdir. Hezimette ortaklık da nefisleri birbirine yaklaştırır. Zaten zayıfın zayıftan yana olması yaygın bir olgudur. Hayatın gerçekleri de göstermiştir ki kişi hezimete uğradığı zaman tasavvufçu olmakta ve hayata küsmektedir. (1)

İLK TASAVVUFÇULAR VE ŞİİLİKLE İLİŞKİLERİ

Dr. Kâmil Mustafa eş-Şeybî "es-Sılatu Beyne't-Tasavvuf ve't-Teşeyyu'" adlı kitabında İslâm'da sofu adını alan ilk üç kişinin Cabir İbn Hayyan, Ebu Haşim el-Kûfî ve Abduk es-Sûfî olduğunu belirtmek tedir.
Cabir İbn Hayyan, Caferi Sadık'ın öğrencisi veya kölesiydi. Şia Cabir İbn Hayyan'ın Şia'nın büyüklerinden ve imam adına konuşan anlamında Bab olduğunu kabul ederler. Şiilikle ilgili kitaplar yazdığını söylerler. Zühdde özel bir ekolü olmuştur. İhbaru'l-Ulema bi Ahbari'l-Ulema kitabının yazarı el-Kıftî Cabir İbn Hayyan'ın bir çok felsefi bilgilere sahip bulunduğunu, Haris el-Muhasibi, Sehl İbn Abdullah et-Tusteri gibi tasavvufçuların yolu olan batın ilmi yolundan gittiğini söyler. Bu adam kimya ilminde çok mahirdi.
İkinci adam olan Ebu Haşim el-Kûfi ise Remle'de tasavvufçular için ilk defa tekke inşa eden kişidir. Rahipler gibi yünden uzun elbise giyer, hıristiyanlar gibi hulul ve ittihadı savunurdu . Ne varki hıristiyanlar hulul ve ittihadı sadece Hz. İsa için kabul ederken Ebu Haşim el-Kûfi bunu kendisi için iddia etmiştir.
Ebu Haşim'le ilgili söylenenlerden anlaşılıyor ki hakkında haberler azdır. Bununla beraber bu haberler, Cabir İbn Hayyan'a dair haberler kadar yekun oluşturmaktadır. Ebu Haşim, Cafer es-Sadıkın, yani Cabir İbn Hayyan'ın çağdaşıydı. Şia onu tasavvufu n mucidi (babası) olarak adlandırır. Cafer es-Sadık'ın onun hakkında şöyle dediğini naklederl er: "Akidesi gerçekten bozuktur. Tasavvuf adında bir mezhep uydurmuş ve çirkin akidesi için yol yapmıştır." Tabii ki bu söylenenler, tasavvufu n bir Şii'nin eseri olduğunu nefyetmek içindir.
Üçüncü adam olan Abduk es-Sûfi ise, Kûfe'de kurulmuş yarı Şii yarı tasavvufi bir fırkanın kurucusu olduğu kaydedilm ektedir. "Sufiyye"

kelimesi Muhasibi ve Hafız'ın eserlerin de bu fırkanın adı olarak kullanılmıştır. Abduk es-Sufi zahid ve münzevi bir kişi olup hicri 210 yılında Bağdad'da ölmüştür. Sofu adı verilen ilk kişi olarak bilinir. O tarihlerd e bu isim Kufe'de bazı Şiiler ve İskenderiye'de bazı isyancılar için kullanılırdı. Abduk, Bişr İbn el-Haris el-Hâfî ve es-Serî es-Sakati'den önce büyük şeyhlerdendi. Dünyanın tümüyle haram olduğu ve adaletli imamların gittikler i yoldan gitmek gerektiği ve azık dışında ondan bir şey almanın caiz olmadığını iddia eden zındık bir fırkanın lideri olduğu, adaletli bir imam olmadan dünyanın helal olamıyacağı, ehli ile muameleni n haram ve azık miktarı dışında dünyadan bir şey almanın caiz olmadığı düşüncesini savunan bir fırkanın reisi bulunduğu belirtilm iştir.
Abduk isminin, aslında Abdulkeri m olduğu ve torunu Muhammed İbn Abduk'un da Şia'nın önde gelen kişilerinden bulunduğu belirtilm iştir. Böylece Abduk'un Kûfe'de yayılan ve zühdle karışık Şiilik'ten kaynaklan an değişik yönleri şahsında toplayan bir kişi olduğu anlaşılmaktadır.
Netice olarak, yeni araştırmacıların sûf (yün) kelimesin den geldiğine kesin gözüyle baktıkları sûfî kelimesin in, ilk olarak Kûfe'de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü Kûfe'de bütün zahidler yün giymişlerdir. Tasavvuf da sûf kelimesin den türemiştir. Yün giymenin de Şiiliğiyle, Hz. Ali soyundan gelen imamlara haksızlık yapanlara karşı kılıç, söz ve nefretle, muhalefet i ve savaşlarıyla meşhur Kûfe ortamında ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Bütün bunlar ilk kaynaklarında ve temelleri nde tasavvufu n Şiilikle bağlantılı olduğunu göstermektedir. (1)